

icitur *converfio fimplex* (die gleiche); fi non fint
ejusdem quantitatis, dicitur *converfio per accidens*
(die ungleiche Umkehrung).

SECTIO II.

DE

VERITATE JUDICIORUM ET
PROPOSITIONUM.

§. 133.

Iudicium, hinc & propositio, *verum* est, quod
convenientia adfirmat, disconvenientia negat;
falsum, quod negat convenientia, adfirmat dis-
convenientia.

§. 134. In omni iudicio, & propositione
vera datur ratio, ob quam prædicatum subjecto
conveniat, aut disconveniat. Ratio hæc dicitur
judicii & propositionis hypothesis (der Grund des
Urtheils, des Satzes). Ratio vero, ob quam
aliquis iudicat, prædicatum subjecto aut conveni-
re, aut repugnare, est *judicantis hypothesis* (der
Grund des Urtheilenden). Utraque ratio vel est
sufficiens, vel insufficientis: sic in hac: Socrates
fuit vir perfectus, una alterave virtus esset ratio
insufficiens. In omni vera propositione semper
est ratio sufficiens.

§. 135. Hypothesis sufficiens propositionis
semper est nota aliqua subjecti vel necessaria, vel
minus (36. n. 6.); hinc & hypothesis vel necessa-
ria est, scilicet vel essentia, vel essentialis, vel at-
tri-

tributum, vel non necessaria, nempe modus, aut relatio (36.).

§. 136. Hypothesis judicantis, si eadem sit cum hypothesis propositionis, dicitur *interna*; & ipse judicare ex re dicitur (er urtheilt von der Sache aus ihr selbst). Si vero non est eadem, sed vel sensatio, vel testimonium, judicantis hypothesis est *externa*, & ipse ex experientia aut testimonio judicat de re.

§. 137. Propositio, quæ vera cognoscitur ex notis internis, dicitur cognosci ex caractere veritatis interno; quæ ex notis externis, ex caractere externo.

§. 138. Propositio universalis, tam adfirmans, quam negans, vera est, si hypothesis illius sit nota subjecti necessaria. Nam tum conveniet, aut repugnabit prædicatum omnibus subjecti inferioribus, quod ipsum universalis enunciat.

§. 139. Propositio particularis tam adfirmans, quam negans, vera est, si hypothesis illius sit nota subjecti non necessaria. Nam in hoc casu conveniet, aut repugnabit prædicatum aliquibus, quod particularis enunciat.

§. 140. Si hypothesis non necessaria cum subjecto ipso combinetur, fit hæc hypothesis ratio sufficiens in singulis sub conceptu combinato contentis; hinc prædicatum de conceptu combinato enunciatum illis singulis vel conveniet, vel repugnabit, eritque propositio universalis. E. g. Si in hac: Aliqua cognitio boni excitat voluntatem,

to cognitioni adjiciatur hæc determinatio: *viva*, & sic efferatur: *viva cognitio boni excitat voluntatem*, erit hæc universalis.

§. 141. Propositio composita erit vera, si principales (118.) singulæ veræ fuerint & in se, & in hac connexionem. Nam hæc duo propositio enunciat.

§. 142. Speciatim copulativa vera est, si singula membra vera fuerint; falsa, si vel unum membrum fuerit falsum. Nam enunciat ipsa singula membra convenire adfirmando, disconvenire negando; ergo, si vel unum ita se non habeat, sicuti propositio enunciat, ipsa est falsa.

§. 143. Disjunctiva vera est, si unum ex membris disjunctionis poni debeat, & reliqua tolli; falsa, si vel plura ponenda, aut nullum ponendum, aut nullum tollendum est. E. g. Vel temperantia, vel justitia, vel imbecillium oppressio commendat judicem. Felicitas hominis vel sita est in voluptatibus, vel in divitiis, vel in honoribus, vel Cæsar fuit felix, vel fortis (121.).

§. 144. Propositio conditionalis vera est, si antecedens sit ratio sufficiens consequentis. Hoc enim tantum ipsa enunciat. Jam autem posita ratione sufficiente necessario ponendum est rationatum: Inter illa vero, quorum posito uno necessario ponendum est alterum, datur *necessitas consequentiae* (die Nothwendigkeit der Folge); hinc & in propositione hypothetica vera inter antecedens, & consequens (122.) debet dari *necessitas consequentiae*.

§. 145. *Propositio causalis vera est, si antecedens sit ratio sufficiens consequentis talis, quæ & causa sit. Si antecedens sit quidem ratio sufficiens, sed non causa, non est stricte causalis. Cetera coincidunt cum præcedentibus (144.).*

§. 146. *Exponibiles veræ sunt, si veræ sunt illæ, in quas resolvuntur (119. 141.).*

§. 147. *Aquipollentium, si vera sit una, vera est & altera; falsa una, falsa est altera, cum sint eorundem conceptuum (126.).*

§. 148. *In subalternis (127.) vera subalternante vera est subalternata. Falsa subalternata falsa est subalternans. Sed non, si subalternata vera est, necessario vera est subalternans. Nam subalternans universalis est, quæ vera esse nequit, nisi singulæ particulares veræ sint. Subalternata particularis est, quæ vera esse potest, etsi universalis falsa sit (138. 139.).*

§. 149. *Vera contradictoriarum una, falsa est altera; & falsa una, vera est altera. Nam una id accurate dicit, quod requiritur, & sufficit, ut altera sit falsa. Si ergo ambæ essent veræ, idem esset vi adfirmantis, & idem non esset vi negantis. Si ambæ essent falsæ, falsa ideo esset adfirmans, quia non jungenda jungeret, & falsa ideo esset negans, quia jungenda separaret (133.); idem ergo non esset ob falsam primam, & idem esset ob falsam secundam: nequit autem idem simul esse, & non esse.*

§. 150. Contrariarum vera una falsa est altera; sed non falsa una necessario vera est altera. Nam si ambæ simul essent veræ, essent etiam veræ particulares omnes sub universalibus contentæ (138.). Hinc idem iterum simul esset, & non esset. Ut autem ambæ sint falsæ, non requiritur, ut omnes particulares sint falsæ; adeoque earundem aliqua possunt esse veræ, aliqua falsæ, quin inde sequatur idem esse, & simul non esse: erunt autem in casu posito ambæ universales, falsæ. Si vero non sint propositiones universales idem inde ostenditur: pone has: Darius vicit Alexandrum, & Darius non potuit vincere Alexandrum, esse simul veras; vicisset Darius, & non vicisset Alexandrum: primum ob veram primam, alterum ob veram secundam: quia, qui non potuit, certo non fecit. Sunt autem ambæ falsæ: nempe plus dicendo falsum dici potest.

§. 151. Subcontrariarum falsa una vera est altera; sed non vera una necessario falsa est altera. Nam si ambæ essent falsæ, veræ essent duæ contrariæ: Nequit enim falsa esse particularis affirmans, nisi vera sit opposita universalis negans; nec particularis negans falsa esse potest, nisi opposita universalis affirmans vera sit. Falsa igitur una vera est altera. Ut autem ambæ veræ sint, sufficit, si prædicatum conveniat aliquibus sub termino communi contentis, aliquibus non conveniat; quod cum esse possit, possunt etiam duæ subcontrariæ esse simul veræ.

§. 152. Conversarum vera una vera debet esse & altera, falsa una, falsa est & altera. Nam si

vera

Nam si vera sit conversa, & convertens falsa, aut vice versa, convertens re ipsa aut prædicatum, aut subjectum eo sensu non continet, quo conversa; adeoque hujus convertens non est. Si conversio fieri nequeat, quin oriatur convertens obscura, a convertendo abstine.

§. 153. Si judicii, & propositionis veritatem clare cognosco, judicium, & propositio mihi certa est, vel physice, vel logice, vel historice (10.); & vel metaphysice, vel moraliter (16.).

§. 154. Propositio, quæ intellectis tantum terminis metaphysice, aut mathematice (16.) certa fit, est *indemonstrabilis* (ein Satz, der keinen Beweis braucht). Si vero, ut ita certa fiat, adhuc plura requiruntur, est *demonstrabilis*.

§. 155. Propositio, quæ aliquid faciendum, aut omittendum enunciat, *practica* est; quæ tale nihil enunciat, *theoretica*. Hæc *axioma* est (ein Grundsatz), si sit *indemonstrabilis*. E. g. Anima est id, quod est. Ista, si sit *indemonstrabilis*, *postulatum* dicitur (ein Heftsatz). E. g. Qui vult perfectus esse, studeat perfectionibus acquirendis.

§. 156. Propositio theoretica *demonstrabilis* *theoremata* est (ein Lehrensatz). E. g. Anima hominis est simplex. Practica *demonstrabilis* *problema* dicitur (eine Aufgabe). E. g. Si vis caste vivere, debes te ipsam vincere.

§. 157. Propositio ex alia jam certa profluens ita, ut nulla demonstratione indigeat, *collarium* est (eine Zugabe). E. g. Quædam distincte
cogno-

cognosco; habeo ergo facultatem distincte cognoscendi. Si vero brevi adhuc demonstratione indigeat, dicitur *confectarium* (ein Zusatz). E. g. Si demonstratum sit, causam creatam non posse annihilare aliquam substantiam, sit etiam demonstratum, animam hominis esse substantiam, & simplicem, sequitur, eam a causa creata non posse destrui, quoniam deberet annihilari.

§. 158. Propositio ad demonstrationem non necessaria, sed tamen utilis ad eandem illustrandam, dicitur *scholion* (eine Anmerkung).

§. 159. Propositio ex alia quadam scientia, in qua jam non versamur, eum in finem accersita, ut ipsius ope propositio nunc occurrens demonstretur, *lemma* vel *porisma* audit (ein Lehnsatz). Sic in physicis ex mathesi adsumuntur propositiones; in philosophia practica ex psychologia.

§. 160. *Analysis* propositionis (die Zerlegung eines Satzes) est ejusdem in illa, qua continet resolutio eum in finem facta, ut cognitio propositionis reddatur distincta. Resolutio subjecti, & praedicti *exegetica*, resolutio convenientiae *logica* analysis est. Utraque ad propositionem intelligendam utilis, & ad veritatem certo cognoscendam saepe necessaria est.

